

ДЕМОГРАФСКИ ПЕРСПЕКТИВИ НА НАСЕЛЕНИЕТО В БЪЛГАРИЯ ЗА ПЕРИОДА 2004-2050 Г.

● Социалният статус на възрастните хора през призмата на пенсионната система

ХРИСТИНА МИТРЕВА, ГЛАВЕН ДИРЕКТОР НА ГЛАВНА ДИРЕКЦИЯ „АНАЛИЗ, ПЛАНИРАНЕ И ПРОГНОЗИРАНЕ“ И ГЛАВЕН АКТЮЕР НА НАЦИОНАЛНИЯ ОСИГУРИТЕЛЕН ИНСТИТУТ

(Продължение от бр. 3/2007 г.)

Важна промяна, която бе осъществена с действащия КСО, е свързана с необходимостта от увеличаване пенсиите на самотните пенсионери. След като единият от съпрузите почина, материалното състояние на останалия партньор рязко се влошава. След смъртта на партньора преживелият съпруг продължава да получава определен процент от пенсията му. Трябва да се подчертае, че това не противоречи на осигурителния характер на системата. Добавката от пенсията на починалия съпруг не е социална помощ, а осигурителен доход, за който е плащана съответна осигурителна вноска.

Съгласно чл.84 от КСО пенсионерът има право на добавка в размер 20 на сто от пенсията, или сбора от пенсиите, които е получавал починалия съпруг/съпруга/. Добавката не може да се получава заедно с наследствена пенсия.

За периода 2000-2005 г. общият брой на вдовиците /вдовците/ нараства от 539 913 до 592 914, т.е. с 53 001, като по години увеличението е най-голямо през 2001 г., след което промяната спрямо предходната година варира в граници между 1 253 и 7 197. Прави впечатление ясно изразената тенденция на високия брой добавки към жените вдовици, който нараства от 435 332 през 2000 г. на 475 622 през 2005 г., т.е. с 40 290, докато добавките при мъжете вдовици също нарастват от 104 581 на 117 292, т.е. с 12 711, но са близо 4 пъти по-малко от вдовиците.

Средната възраст на вдовиците/вдовците нараства от 73 г. през 2000 г. на 74,3 г. през 2005 г., при мъжете вдовици тя се увеличава от 75,3 г. през 2000 г. на 76,2 г. през 2005 г., а за жените вдовици е по-ниска, но също с тенденция на увеличаване от 72,5 г. през 2000 г. на 73,8 г. през 2005 г.

Средният месечен размер на добавките се увеличава от 14,49 лв. през 2000 г. на 22,59 лв. през 2005 г. Ясно се очертава тенденцията на по-високия размер на добавката, давана на вдовиците, която нараства от 15,40 лв. през 2000 г. на 24,27 лв. през 2005 г., и по-ниския, но също нарастващ размер на добавката, получавана от вдовците, която нараства от 10,74 лв. през 2000 г. на 16,03 лв. през 2005 г. Тази тенденция е в резултат на по-високите средномесечни работни заплати при мъжете в сравнение на същите при жените. Също така трябва да отбележим, че при годишното индексване на пенсиите се индексират отделно пенсията на лицето и пенсията на починалия съпруг/съпруга/, след което се изчислява добавката /20% от пенсията на починалия съпруг/съпруга/.

4. Социални пенсии за инвалидност

Трябва да отбележим, че важна социална придобивка за пенсионерите инвалиди с намалена работоспособност над 70 на сто бе предоставе-

ната им възможност с чл. 101, ал. 3 от КСО да получават допълнителна пенсия в размер на 25% от социалната пенсия за инвалидност. Въвеждането на това ново право доведе до увеличение броя на социалните пенсии. Броят на вторите социални пенсии нарасна от 93 999 към 31.12. 2001 г. на 421 105 към 31.12.2005 г. За по-детайлно проследяване на увеличението на вторите социални пенсии беше въведен от 2002 г. отделен показател - социални пенсии за инвалидност. Данните показват, че вторите социални пенсии за инвалидност нарастват от 258 227 в края на януари 2002 г. до 430 575 в края на декември 2005 г.

5. Работещи пенсионери за периода 2001 г.-2004 г.

Социални пенсии за инвалидност за периода 2002 г.-2005 г.

Показатели	2002 г.	2003 г.	2004 г.	2005 г.
Социални пенсии за инвалидност - общо	309 453	373 270	433 433	481 736
в т.ч. получаващи повече от една пенсия	258 227	321 999	381 699	430 575

По данни на НСИ работещите пенсионери се увеличават от 68 807 през 2001 г. на 83 402 лица през 2004 г. Наблюдава се ясно очертана тенденция на висок относителен дял на работещите пенсионери в частния сектор - приблизително 84%.

Наети лица над 65 г. за периода 2002 г.-2005 г.

(хиляди броя)

	2000 г.	2001 г.	2002 г.	2003 г.	2004 г.
общо	6,9	10,4	11,2	10,7	11,6
в частни предприятия	3,6	6,1	6,1	6,6	7,7
в държавни предприятия	3,3	4,3	5,1	4,1	3,9

6. Актюерско състояние на фондовете на държавното обществено осигуряване в дългосрочна перспектива (2006 г.-2050 г.)

Направените прогнози се базират на предвижданията за състоянието на икономиката, задълбочаване на демографските проблеми, в т. ч. застаряване на населението, тенденциите на намаление на брачността и др. Застаряването на населението е свързано не само с увеличаване броя на възрастното население, но и с намаляване броя на населението в най-младите възрасти. По данни на НСИ се наблюдава увеличаваща се средна възраст на населението, която от 37,5 години през 1990 г. нараства на 38,9 години през 1995 г. и достига 39,6 години през 1999 г. Средната възраст на населението общо за страната през 2005 г. /по предварителни данни/ вече е 41,1 години.

По отчетни данни на НСИ за 2004 г. очакваната продължителност на живот от нулева възраст е около 68,68 години за мъжете и 75,59 години за жените, която е по-ниска, отколкото в повечето европейски страни. Очакваната средна продължителност на предстоящия живот за мъжете на 63 г. възраст е 13,91 години, а за жените на възраст 58 г. е 21,31 години.

При така направените допускания през 2030 г. очакваната продължителност на жи-

вот от нулева възраст е 71,59 години за мъжете и 78,17 за жените, през 2050 г. - 73,66 за мъжете и 79,01 за жените. Очакваната средна продължителност на предстоящия живот през 2030 г. за мъжете на 65-годишна възраст е 14,69 г. а за жените на 65-годишна възраст - 17,54 г., през 2050 г. - 19,38 за мъжете и 22,99 за жените.

„актюерски баланс“ за дългосрочен период, например от 2006 г. до 2050 г. Графиката показва изменението на актюерския баланс за периода.

За целия изследван период актюерският баланс остава отрицателен (-5,86%), което показва, че разходите по фондовете на ДОО непрекъснато надхвърлят приходите.

Два от най-важните показателя, определящи финансовата устойчивост на основното задължително пенсионно осигуряване, са коефициентът на зависимост (пенсионерското число или брой пенсионери на 100 осигурени лица) и коефициентът на заместване на дохода (съотношението на средната пенсия към среден осигурителен доход).

Тези коефициенти са ярко проявление на глобалните демографски тенденции, които не ни отминават и които са тясно свързани с три демографски показателя, характеризирани настоящия момент:

- ниска раждаемост (коефициент на плодовитост 1,3 при 2,1 за нормално възпроизводство на поколенията);
- подобряване на коефициента на смъртност, изразен в увеличаване на средната продължителност на живот;
- ясно изразена външна миграция.

Като резултат коефициентът на възрастова зависимост на населението (съотношение на населението в надтрудоспособна възраст (65 и повече години) към населението в

трудоспособна възраст (от 18 до 64 години) се изменя от 26,3% в 2005 г. на 47,5% в 2050 г.

Коефициентът на зависимост намалява от 88,1% в 2006 г. до 87,7% в 2011 г. в резултат на въвеждането на по-строги изисквания за придобиване право на пенсия и на увеличаване брой осигурени лица. Нивото се запазва под 90% до 2022 г. и след това се покачва почти с 0,5 пункта всяка година поради увеличаване на очакваната продължителност на живота и поддържане нормата на раждаемост на 1,7 деца на една жена, което ще доведе до нарастване на коефициента на зависимост до 111% в 2050 г. Даже всички заети лица да се осигуряват, този коефициент би се подобрil с около 10 на сто.

Нетният коефициент на заместване на дохода в момента е около 50% и се задържа на това ниво до 2010 г. и започва да спада бавно, като в края на изследвания период (2050 г.) е 34,4%. Пенсиите от задължителното пенсионно осигуряване в България са необлагаеми и затова е коректно да се сравняват с нетните доходи преди пенсиониране.

За дългосрочен период нетният коефициент на заместване на дохода спада по-осезаемо поради прехода към използване на осигурителния доход за целия осигурителен стаж в пенсионната формула, а също и от намалението на размера на пенсията за лицата, които ще получат допълнителна пенсия от универсалните фондове на втория стълб. Но ако съберем коефициента на заместване на дохода от I и II стълб, картината е вече по-различна - в 2050 г. той вече е 45%.

(Снегва)

ОСНОВНИ ДЕМОГРАФСКИ ПОКАЗАТЕЛИ

	2002 г.	2003 г.	2004 г.	2030 г.	2050 г.
НАСЕЛЕНИЕ КЪМ 31.12.					
НАСЕЛЕНИЕ общо	7 845 841	7 801 273	7 761 049	6 551 802	5 845 928
мъже	3 816 162	3 790 840	3 767 610	3 162 435	2 837 470
жени	4 029 679	4 010 433	3 993 439	3 389 367	3 008 458
над 65 г.	1 336 301	1 333 730	1 330 817	1 380 787	1 442 312
15-64 г.	5 366 102	5 361 782	5 357 021	4 171 080	3 344 001
над 65 г./ 15-64 г.	24,90%	24,87%	24,84%	33,10%	43,13%
Продължителност на живот					
-от нулева възраст-общо	71,87	72,07			
мъже	68,54	68,68	68,89	71,59	73,66
жени	75,37	75,59	75,90	78,17	79,91
на 60 г.	17,94	17,93			
мъже	16,03	15,99	16,18	17,96	19,38
жени	19,70	19,67	19,98	21,88	22,99
на 65 г.	14,45	14,40			
мъже	12,99	12,90	13,10	14,69	15,98
жени	15,71	15,66	15,98	17,54	18,79